

ПРАВНО СХВАТАЊЕ О ОБУСТАВИ ПОСТУПКА СТЕЧАЈА УСЛЕД ПРОМЕНЕ БРОЈА ПОВЕРИЛАЦА

Уколико се у било којој фази спровођења поступка стечаја утврди да стечајни дужник има само једног повериоца, а намирени су трошкови поступка и обавезе стечајне масе, отворени поступак стечаја обуставиће се без одлагања.

Образложење

Циљ стечајног поступка јесте најповољније колективно намирење стечајних поверилаца остваривањем највеће могуће вредности стечајног дужника, односно његове имовине¹. Поступак стечаја, по правилу, карактерише велики број поверилаца, више десетине, више стотина, а у појединим поступцима стечаја и више хиљада поверилаца. Уколико се у отвореном поступку стечаја утврди да стечајни дужник има само два повериоца и тада су испуњени услови да се поступак стечаја спроведе. Међутим, уколико се утврди да стечајни дужник има само једног повериоца, сагласно одредби члана 13. став 1. Закона о стечају, отворен стечајни поступак обуставља се без одлагања. Ово из разлога што се у таквој ситуацији не може остварити законом прописани циљ стечаја, односно најповољније колективно намирење стечајних поверилаца. Један поверилац има могућност да своје потраживање реализује у поступку индивидуалног намирења који је такође хитан, а спроводи се уз много мање трошкова, што значи да је и економичнији.

Могуће је да се у отвореном поступку стечаја број поверилаца, преносом или на други законом дозвољени начин, сведе на једног. Број поверилаца у поступку стечаја утврђује се коначном листом, што значи да измена коначне листе мора пратити сваку промену поверилаца.

У поступку стечаја појављују се повериоци различитог положаја који је условљен, пре свега, карактеристикама (материјалноправним) и квалитетом потраживања која имају према стечајном дужнику. Закон о стечају поједине повериоце именује, а препознаје и повериоце чија су потраживања настала након отварања поступка стечаја.

Закон о стечају, дакле, разликује:

- стечајне повериоце који на дан отварања поступка стечаја имају необезбеђено потраживање према стечајном дужнику,
- различне повериоце који имају новчано потраживање према стечајном дужнику и имају заложно право, законско право задржавања или право намирења на правима или стварима у својини стечајног дужника,
- заложне повериоце који немају новчано потраживање према стечајном дужнику већ потраживање имају према трећем лицу, али је то потраживање обезбеђено залогом на имовини стечајног дужника,

¹ Чл. 2 Закона о стечају - ЗС („Службени гласник РС”, бр. 104/09, 99/11 - др. Закон, 71/12 - Одлука УС, 83/14, 113/17, 44/18 и 95/18).

- излучне повериоце који по основу свог стварног или личног права имају право да захтевају да се одређена ствар издвоји из стечајне масе, повериоце који су примаоци финансијског обезбеђења, односно који имају заложно право по основу уговора о финансијском обезбеђењу у складу са законом којим се уређује финансијско обезбеђење, односно чије је потраживање на други начин обезбеђено по основу тог уговора.

Сви напред наведени повериоци своје потраживање стекли су најкасније на дан отварања поступка стечаја над стечајним дужником.

Осим наведених, Закон о стечају препознаје и повериоце трошкова стечајног поступка (нпр. потраживање повериоца на име предујма за покретање поступка стечаја),² као и повериоце обавеза стечајне масе које су настале радњама стечајног управника а које не спадају у трошкове стечајног поступка, из двострано теретног уговора ако се његово испуњење тражи за стечајну масу или мора уследити по отварању поступка стечаја, које су настале неоснованим обогаћењем стечајне масе, обавезе према запосленима стечајног дужника настале након отварања стечајног поступка, као и обавезе настале по основу кредита, односно зајма који је за стечајног дужника узео стечајни управник или који је у поступку реорганизације узет као мера за реализацију плана.³

Из стечајне масе приоритетно се намирују трошкови стечајног поступка а по њиховом пуном намирењу обавезе стечајне масе. Стечајни повериоци се, у зависности од њихових потраживања, сврставају у исплатне редове при чему стечајни поверилац нижег исплатног реда може бити намирен тек пошто се намире повериоци вишег исплатног реда.⁴ Имајући у виду приоритет у намирењу обавеза стечајне масе, као и чињеницу да се ради о обавезама које су настале по отварању поступка стечаја радњама стечајног управника, повериоци таквих потраживања иста могу остварити и у другим поступцима (нпр. парничном или извршном), будући да се забрана извршења и намирења, успостављена одредбом члана 93. Закона о стечају не односи на трошкове и обавезе стечајне масе. Ипак, дужност је стечајног управника да се стара о њиховом благовременом испуњењу како би се избегло стварање обавеза и по основу трошкова поступака које би повериоци обавеза стечајне масе били приморани да воде.

Законом о стечају, у члану 116. став 5. прописано је да коначна листа којом се утврђују потраживања и његов исплатни ред је обавезујућа за стечајног дужника и за све стечајне повериоце. Она је саставни део нацрта решења за главну деобу, у смислу одредбе члана 139. став 3. Закона о стечају, што даље значи да се деобама у поступку стечаја могу намирити само она потраживања која су коначном листом утврђена као основана. Имајући у виду напред наведено - да у поступку стечаја постоје и други повериоци и потраживања која се намирују пре него што се приступи намирењу стечајних поверилаца, закључује се да коначна листа исказује тачан број стечајних поверилаца али да истом нису обухваћени ни повериоци трошкова поступка, нити повериоци обавеза стечајне масе.

² Чл. 59 ст. 4 ЗС.

³ Чл. 104 ЗС.

⁴ Чл. 54 ст. 1 и 2 ЗС.

Пренос потраживања у поступку стечаја, утврђених или оспорених, до измена Закона о стечају које су ступиле на снагу 13.08.2014. године вршен је искључиво на темељу одредби Закона о облигационим односима.

Закон о стечају, изменама које су ступиле на снагу 13.08.2014. године, у члану 117а регулисао је и питање преноса потраживања у поступку стечаја. Прописао је да се утврђена или оспорена потраживања у стечајном поступку могу преносити уговором, с тим да потписи уговорних страна се оверавају у складу са законом којим се уређује оверавање потписа, рукописа и преписа, да прималац има иста права као и уступилац а да дужник према примаоцу може истицати исте приговоре које је имао и према уступоцу, те да се пренос потраживања може вршити у поступку реорганизације, а у поступку банкротства до доношења решења о главној деоби. Овакво временско ограничење преноса потраживања до одређене фазе поступка (главне деобе), последица је размишљања да уступање потраживања мора водити измени коначне листе јер је она обавезујућа за све повериоце и стечајног дужника, да је коначна листа саставни део нацрта решења о главној деоби, да се све наредне деобе - завршна и накнадна морају вршити по правилима главне (што значи у складу са решењем о главној деоби), те да отуда није могућа измена коначне листе након доношења решења о главној деоби.

Дакле, последњи тренутак до ког је могао да се врши пренос потраживања било је доношење решења о главној деоби.

Независно од тога што је до тог момента могао да се врши преноси потраживања, па самим тим и да дође до ситуације да у поступку стечаја остане само један поверилац, судска пракса је заузела становиште да се након доношења решења о банкротству отворени поступак стечаја не може се обуставити уколико се утврди да постоји само један поверилац. Закључак је био да одредба члана 13. став 1. Закона о стечају налази своју примену само до тренутка док се правноснажно не огласи банкротство стечајног дужника, односно не започне уновчење имовине стечајног дужника, а да чињеница да је након доношења решења о банкротству дошло до уступања потраживања није од утицаја из следећих разлога:

Према одредби члана 436. став 1. Закона о облигационим односима, поверилац може уговором закљученим са трећим пренети на овог своје потраживање, изузев оног чији је пренос забрањен законом или који је везан за личност повериоца или које се по својој природи противи преношењу на другог. Према одредби члана 440. став 1. Закона о облигационим односима пријемник има према дужнику иста права која је уступилац имао према дужнику до уступања. Управо уступоци потраживања су својим гласањем на поверилачком рочишту, односно неподношењем плана реорганизације у стечају довели до банкротства стечајног дужника. Стога ту одлуку не може променити пријемник потраживања, по основу које су већ наступиле правне последице, односно оглашавање

банкротства, а без обзира на специфичности преноса потраживања прописане одредбом члана 113. Закона о стечају.⁵

Наведено значи да без обзира што је у одређеном поступку стечаја услед преноса потраживања, или из других разлога, остао само један поверилац, поступак стечаја не би било могуће обуставити уколико је донето решење о банкротству.

Међутим, Закон о стечају већ са изменама које су ступиле на снагу 25.12.2017. године, односно након три године од примене одредбе члана 117а Закона о стечају, одустао је од решења по ком се пренос потраживања у поступку банкротства може вршити само до доношења решења о главној деоби тако што је брисао одредбу става 4. члана 117а. Наведено значи да се након ових измена пренос потраживања може вршити и након доношења решења о главној деоби. Таквим поступањем се свакако не дира у обавезујући карактер коначне листе будући да се у листи евидентирају потраживања без обзира ко је њихов поверилац. Отуда преносом односно уступањем потраживања, као и прелазом потраживања по неком од законских основа, ни једно ново потраживање не би било уврштено у коначну листу, нити би било ко од поверилаца био доведен у неравноправан положај. Пријемник ступа у она права која је имао његов уступилац па уколико је уступилац делимично намирен у поступку главне деобе, онда пријемник ступа на његово место само за неизмирени део потраживања. Његовим ступањем на место пријемника не дира се ни у исплатни ред ком пренето потраживање припада, нити се повређује било које начело стечајног поступка, посебно не начело заштите стечајних поверилаца и начело једнаког третмана и равноправности.

Уступилац би у тој ситуацији намирио потраживање које му је пренето, односно које је остало ненамирено од стране уступеоца, у истом оном проценту у ком би се намиривали повериоци истог исплатно реда завршном или накнадном деобом. На који начин ће се технички (практично) у одређеном случају спровести таква промена повериоца након што је донето решење о главној деоби, није од утицаја на права која је стекао пријемник нити дира у права која је остварио уступилац. То се може учинити било тако што ће се уместо ранијег повериоца унети нови, дакле изменити подаци о повериоцу тог потраживања у целини под бројем пријаве пренетог потраживања, или тако што ће се поред уступеоца, под следећим под бројем нпр. 1а унети нови поверилац и сл.

Овакво, ново законско решење довело је у питање одрживост ранијег закључка по ком се обустава поступка стечаја услед чињенице да је остао само један поверилац може спровести само до доношења решења о банкротству. Наиме, јасно је да је интенција законодавца да се у поступку стечаја може вршити пренос потраживања а да пренос потраживања није временски ограничен на одређену фазу поступка стечаја. Како пријемник потраживања има право да тражи исправку коначне листе утврђених потраживања, произилази да се она може мењати у каснијим фазама стечаја, па и након доношења решења о главној деоби, што у крајњем упућује на то да се у тој фази може утврдити да стечајни дужник има само

⁵ Одговори на питања привредних судова који су утврђени на седницама Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаних 08.11.2018. године и 09.11.2018. године и на седници Одељења за привредне преступе одржаној 05.12.2018. године - *Судска пракса привредних судова* - Билтен бр. 4/18.

једног повериоца и да је обустава поступка стечаја на темељу одредбе члана 13. став 1. Закона о стечају могућа у каснијим фазама поступка стечаја, па и након доношења решења о банкротству.

У прилог наведеном и следеће:

Одредбом члана 13. став 1. Закона о стечају прописано је да ако се утврди да стечајни дужник има једног повериоца, отворени стечајни поступак обуставља се без одлагања. Из синтагме „отворени стечајни поступак“ јасно се закључује да се број поверилаца једног стечајног дужника утврђује не у претходном стечајном поступку, већ искључиво након отварања стечајног поступка, а то значи по истеку рока за пријаву потраживања. Тај рок је 120 дана. Најзад, како решење о банкротству може бити донето и на првом поверилачком рочишту у смислу одредбе члана 36. став 4. Закона о стечају, а које се одржава најкасније у року од 40 дана од дана отварања стечајног поступка односно пре него истекне рок за пријаву потраживања, то је јасно да оно може бити донето иако ЈОШ увек није утврђен тачан број поверилаца. Предње додатно указује да је неодрживо правно схватање да се с позивом на одредбу члана 13. став 1. Закона о стечају отворени поступак стечаја, у случају да се утврди постојање само једног повериоца, може обуставити до доношења решења о банкротству.

Међутим, да би у таквој ситуацији решење о обустави било донето неопходно је са сигурношћу утврдити да постоји само један поверилац стечајног дужника. То подразумева да у сваком моменту у поступку стечаја постоји ажурирана коначна листа што значи благовремено поступање по захтевима за измену исте. Даље, мора се имати у виду да поред законом именованих поверилаца (стечајни поверилац, разлучни поверилац, заложни поверилац, излучни поверилац, поверилац који је прималац финансијског обезбеђења) постоје и повериоци трошкова стечаја и обавеза стечајне масе са једне стране, а да одредба члана 54. Закона о стечају уређује редослед намирeња. Будући да се из стечајне масе приоритетно намирују трошкови стечајног поступка, а тек по њиховом потпуном намирењу обавезе стечајне масе, а за овим се приступа намирењу стечајних поверилаца по исплатним редовима, то примени одредбе члана 13. став 1. Закона о стечају овог текста има само у ситуацији када се уз примену правила о редоследу намирeња утврди да постоји само један поверилац. Другим речима то значи да морају бити намирени сви трошкови стечајног поступка, све обавезе стечајне масе, те да из ажуриране коначне листе произлази да постоји само један поверилац. У таквој ситуацији, било би могуће обуставити отворени поступак стечаја и у њеној доцнијој фази.

(Правно схватање усвојено на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаној дана 21.12.2021. године, Билтен судске праксе бр. 1-2/2022)